

Raný středověk 2

Vikingové

- vík – záliv
- označováni také jako Normané či Varjagové
- území Dánska, Norska, Švédska
- lodě – drakkary
- konec 8. století (793)
  - začátek vikingské expanze, kruté výpady
  - zaútočili na britské ostrovy
- terorizovali velkou část Evropy
- na drakkarech pluli proti proudu velkých řek hluboko do vnitrozemí
- Dánové pronikali do Evropy
- Norové podnikali cesty na sever a severozápad
  - Island
  - Grónsko – Erik Rudý
  - Severní Amerika – Leif Ericsson (1000)
- Švédové cestovali na východ a jihovýchod
  - Dněpr
  - Oleg – kmen Rusové
    - Kyjev → Kyjevská Rus → Rusko
- Skandinávie – Dněpr – Černé moře – Byzanc – Orient
- trvalé osídlení – Island, Grónsko, Britské ostrovy, Normandie, ...
- souboje s Araby a Byzancí → od papeže získali území → Království obojí Sicílie
- později se Vikingové uklidňují, věnují se dále obchodu a přijímají křesťanství

Vznik království v západní Evropě

- Anglie
  - součást ŘŘ
  - stěhování národů – příchod Anglů, Sasů, Jutů (Anglie)
  - heptarchie – vznik sedmi království
  - Vikingové
  - sjednocení – Alfréd Veliký, porazil Vikingy
  - 1066 – invaze z Normandie, bitva u Hastings, **Vilém Dobyvatel**
    - centralizace, moc v rukou normanské šlechty, vznik silného království, místní šlechta povinna složit slib věrnosti, případná konfiskace majetku, francouzština
    - poslední úspěšná invaze na Britské ostrovy z evropské pevniny
- Francie
  - západofranská říše – Karlovcí
  - nízký vliv panovníka
  - šlechtici vlastnili svá léna – země byla rozdělena
  - Hugo Kapet – zasedl po vymření Karlovců na francouzský trůn
  - Kapetovci postupně scelovali říši – majetek, jehož majitelé zemřeli, připojovali ke královským statkům
  - dědičnost trůnu Kapetovců
  - církve hrála svou roli v udržování společenského míru
- Svatá říše římská
  - východofranská říše – Karlovcí
  - vpády Maďarů, zápas mezi šlechtickými rody
  - saský vévoda Jindřich I. Ptáčník získal královskou korunu
  - jeho syn Ota I. v roce 962 přitáhl do Říma a přijal od papeže císařskou korunu
(vznik Svaté říše římské)
  - SŘŘ měla znovuobnovit moc antického impéria, římscí císařové se pokládali za nejvyšší představitele světské moci v křesťanském světě
  - Italové proti císařům často bojovali, jejich vládu uznávali především německé oblasti (→ římsko-německý císař)
  - uchazeč se stával králem prostřednictvím volby německé šlechty ve Frankfurtu nad Mohanem, byl korunován v Cáchách (na krále), pak se vydal na římskou jízdu (aby získal císařskou korunu), s tím souvisely boje na italském území
  - otonské období německých dějin – Ota I., Ota II., Ota III. (dynastie Otonů), výboje na východ (polabí, pobaltí), oporou jim byla církev
  - správní roztržitost německých oblastí
  - Svatá říše římská – titul císaře nebyl dědičný, volilo jej sedm kurfiřtů (4 šlechtici a 3 arcibiskupové), postavení krále/císaře SŘŘ bylo velmi slabé (panovník musel brát ohled na šlechtu, také spolupracoval s církví)

Křesťanství a církve ve středověku

- křesťanství neodmyslitelně patří ke středověké Evropě
- obrovská moc katolické církve, ovládala myšlení lidí, “monopol na vysvětlování světa”
- církve ve středověku – instituce z dob Římské říše
- křesťanský svět rozdělen na diecéze, v čele biskupové
- osamostatnění biskupa v Římě (náměstek sv. Petra) – papež
- konec 6. století – papež Řehoř I. Veliký, “zakladatel středověké církve”, církve a věrouka přizpůsobena době
- 754 – Pipinova donace (vznik papežského státu)
- 800 – korunovace Karla Velikého císařem
- zjednodušení křesťanského učení
- princip odměny a trestu
- pozemský život je jedno velké trápení
- vyhrožování pekelnými muky
- častý umělecký motiv posledního soudu
- hierarchie – papež (katolická církev), sbor kardinálů, arcibiskup (arcibiskupství), biskup (biskupství, diecéze), děkan (děkanství), farář (farní obvod)
- církve neměla autonomii – závislost na šlechtě
  - král rozhodoval, kdo se stane papežem
  - boj o osamostatnění, vyvázání z vlivu panovníků a šlechty
- kláštery a církevní řády
  - sv. Benedikt z Nursie
    - Monte Cassino – nejstarší klášter (529)
    - řád Benediktinů – nejstarší řád
    - ora et labora
  - ostrovy vzdělanosti
  - školy, knihovny, skriptoria
  - dormitář (prostory, kde mniši spali), refektář (prostor sloužící k jídlu a modlitbě), rajský dvůr obklopený křížovou chodbou
  - Clunyjské hnutí
    - francouzský klášter ve městě Cluny
    - reforma – snaha o návrat k původním hodnotám křesťanství – tlak na šlechtu, panovníky
    - proti násilí a válkám
    - snaha o vymanění církve ze závislosti na světské moci
    - snaha nastartovat růst, rozvoj
  - další řády
    - cisterciáci – šíření gotiky
    - františkáni – chudoba
    - dominikáni – čistota a ochrana víry, “Boží psi”, tažení proti kacířům, snaha o absolutní moc církve
    - jezuité

- 1. mužský klášter v Čechách – Břevnovský klášter

Románské umění

- vícelodní stavby, nízké hrubé zdi s malými okny
- strohost, bez ornamentů, dekorací
- základní prvek – oblouk
- valená klenba – převzato z antiky; křížová klenba (vznik protnutím dvou valených)
- 10.–12. století
- úzce spjata s církví, kláštery
- stavby – rotundy, baziliky (rovná střecha, trémový strop, apsidy, později valená klenba)
- malířství – výjevy z křesťanského života a náměty svatých, nástěnné malby a fresky, knižní malba, schematičnost, strnulost, neživost, tváře bez emocí
- sochařství – v rámci stavitelství, řemeslo, anonymní díla, strnulost, neživost
- krypta – podzemní část pod oltářem (úschova pokladu, pohřbení svatých)
- bazilika – půdorys kříže, hlavní a vedlejší lodě (kaple zasvěcená svatým), věže u vchodu (zvonice – určování času a svolávání na mši)
- portály (ústupkové) – nad dveřmi tympanon (reliéfy – život Krista, apokalypsa)
- bazilika sv. Jiří na Pražském hradě
- rotunda sv. Kateřiny ve Znojmě
- rotunda sv. kříže na Starém Městě
- rotunda sv. Jiří na Řípu
- bazilika sv. Prokopa – Třebíč
- Palácová kaple v Chebu – císařský hrad (falz), císař SŘŘ Barbarossa
- bazilika a šikmá věž v Pise (šikmá věž = zvonice; baptisterium)

Složení středověké společnosti

- učení o trojím lidu
  - duchovní stav
  - světský stav
  - dělný lid
- na okraji společnosti – zločinci, kočovníci, prostitutky, tuláci, kejklíři, herci, žebráci
- mimo společnost – lidé jiného náboženského vyznání, kacíři, Romové (od 15. století)
- postavení židů ve společnosti
  - vyloučená menšina
  - stali se z nich psanci – antijudaismus
  - židovská ghetta
  - nesměli vlastnit půdu ani vykonávat určitá řemesla
  - omezení církve vůči židům se nevztahovala na obchod (s penězi)
  - stali se schopnými “bankéři”
  - velké množství pověr
  - obviňování židů z otravování studní, sucha, nemocí, ...
  - pogromy

- museli být označeni